

Het Penitentiair landbouwcentrum in Ruiselede zet in op een gezond evenwicht tussen primaire productie en herstel van het landschap

Een van de twaalf nieuwe starters in Agroforestry dit jaar is de regie der gevangenisarbeid (Cellmade). Recent plantten ze 168 fruitbomen aan op het penitentiair landbouwcentrum (PLC) te Ruiselede. De bedoeling is om sap te maken van het geoogste fruit en het onder de naam 'Juice from jail' te verkopen. De gedetineerden plantten de bomen aan en zullen de komende jaren ingeschakeld worden voor het onderhoud van de boomgaard en de oogst en verwerking van het fruit. Voor de aanplant werd gebruik gemaakt van hoogstambomen van een 50 tal oude rassen van zowel appels, peren, pruimen en kersen. Directeur Chris De Vidts en verantwoordelijke voor de boerderij Etienne De Muelenaere doen met bijzonder veel enthousiasme het verhaal van het centrum en het agroforestry project uit de doeken.

Het Penitentiair Landbouwcentrum: historiek en bedrijfsactiviteiten.

Het PLC bestaat uit een detentie afdeling en de boerderij. Het is gelegen in de Zandstreek op de grens tussen Ruiselede, Wingene en Aalter, in een omgeving omringd door natuurgebied.

Chris: “Sinds de jaren 30 van de vorige eeuw werden landlopers op het landbouwbedrijf opgevangen en tewerk gesteld. Na WO I is het landbouwbedrijf overgenomen door de federale overheid en werd het ingericht als gevangenis. Het PLC is voor de gedetineerden een tussenstap tussen een gesloten gevangenis en de vrijlating. Hier worden ze voorbereid op hun herintegratie in de maatschappij, onder andere aan de hand van een nuttige en menswaardige tewerkstelling op de boerderij.”

Etienne: “Het Landbouwbedrijf heeft een veestapel van zo’n 250 stuks rundvee, waarvan 120 melkkoeien. Het omvat om en bij de 135 ha landbouwgrond waarvan er 100 ha één aaneengesloten geheel vormt rond het penitentiair centrum. De overige 35 ha liggen aan de overkant van de weg.” Dit

is een unieke situatie voor een landbouwbedrijf en directeur Chris De Vidts wil dit zo houden. Zo'n 50 ha is ingevuld als weide, en de meeste gewassen worden geteeld in functie van het melkvee dat aanwezig is op de site: ongeveer 35 à 40 ha silomaïs, 8 ha grasklaver, en 2 ha voederbieten. Daarnaast worden wintergranen geteeld (gerst, triticale, ...) en wordt maïs afgewisseld met aardappelen of wortelen om een gezonde rotatie te behouden.

De boerderij is gelegen in kwetsbaar gebied en is omringd door natuurgebieden. Zo bijvoorbeeld de Gulke Putten die onderdeel uitmaken van het Natura 2000 netwerk. Dit alles brengt voor het landbouwbedrijf een aantal beperkingen met zich mee als het gaat over het behouden of verder uitbouwen van de activiteiten. Het bedrijf ontving een oranje brief in het kader van het PAS beleid; een verdere uitbreiding van de veestapel zit er dus niet in.

“Toch wensen we de huidige veebezetting zeker te behouden. Hiervoor zal er een nieuwe stal worden gebouwd op de site om zo aan de nieuwe eisen rond ammoniak emissie te kunnen voldoen. Door het masterplan van Minister Geens is het voortbestaan van de gevangenis, en daardoor ook de boerderij, verzekerd. Er worden zelfs 50 nieuwe plaatsen voor gedetineerden gecreëerd. Dat betekent dus ook dat we op de boerderij de nodige activiteiten voor deze mensen moeten kunnen voorzien.”, zo doet directeur Chris De Vidts uit de doeken.

Etienne geeft wat extra uitleg: “De boerderij is steeds het primaire project geweest van het centrum, en het is mijn verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat alles hier goed draait en de boerderij geleid wordt als een economisch rendabel bedrijf. We beheren de boerderij zoals een goede huisvader dit zou doen. Maar laat het heel duidelijk zijn: we hechten zelf veel belang aan het waardevolle landschap hier. Ook voor de gedetineerden is het van belang dat ze in een groene, visueel aantrekkelijke omgeving kunnen wonen en werken, en dat ze ook ingezet kunnen worden in landschapsbeheer. Maar dit dus steeds in een gezonde balans met de primaire productie op ons bedrijf. Evenwicht is het codewoord, in alles wat we hier doen. ”

Door betiteling als overheidsinstelling kon de boerderij in het verleden niet rekenen op subsidies en konden ze niet deel nemen aan beheerovereenkomsten. Daarom is Etienne heel gelukkig met de nieuwe definitie van landbouwer die tegenwoordig gehanteerd wordt in het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid. Dit geeft de boerderij meer ademruimte om nieuwe ontwikkelingen te realiseren.

De geplande uitbreiding van het centrum, was de concrete aanleiding om na te denken over nieuwe projecten voor de gedetineerden. Zo is het agroforestry idee stilaan gegroeid.

“Evenwicht is het codewoord op onze boerderij. Vandaar de zeer bewuste keuze voor agroforestry.”

Agroforestry: van pril idee tot concreet project in 5 maanden tijd

“Twee generaties terug zag het landschap op het platteland er helemaal anders uit. Toen vond je nog rond iedere boerderij groot of klein een boomgaard met hoogstamfruitbomen. Doorheen de jaren zijn deze oude hoogstamboomgaarden verdwenen uit het landschapsbeeld. Dit is een spijtige zaak.”, aldus directeur Chris de Vidts. “Deze hoogstamboomgaarden waren een deel van ons patrimonium.” Dit is

een van de redenen waarom het PLC investeerde in de ontwikkeling van een agroforestry systeem met hoogstamfruitbomen op hun site.

Om de link met het verleden te leggen hebben ze gekozen voor oude rassen. De keuze voor deze rassen is gemaakt niet enkel met het oog op nostalgie maar ook met het oog op de toekomst. Het behoud van de oude fruitrassen is iets dat het centrum nauw aan het hart ligt. De oude rassen moeten bewaard blijven voor de toekomstige generaties. Zo brengen ze verleden, heden en toekomst samen.

De aanloop naar de aanplant van het agroforestry perceel was geen gemakkelijke oefening. Er is een gans denkproces aan vooraf gegaan, en heel wat overleg met verschillende mensen. "Eerlijk gezegd, aanvankelijk botste het idee om bomen te gaan planten op onze landbouwgronden op weerstand bij mij.", zo stelt Etienne. "Maar gaandeweg ontdekten we in deze zoektocht de mogelijkheden van agroforestry. De expliciete combinatie van bometeelt en landbouw, en het feit dat de bomen in zo'n boslandbouwsysteem ook als onderdeel van de productie gezien worden, heeft mij overtuigd. De keuze voor agroforestry was dus een heel bewuste keuze."

"De samenwerking met de mensen van het regionaal landschap Houtland is in het ganse proces cruciaal geweest", stelt Chris. "Zij speelden een belangrijke rol als tussenschakel in alle noodzakelijke overleg (onder meer met de VLM), in het ontwerp van de aanplant, en in de aanvraagprocedure voor de subsidie." Naast de vlotte samenwerking zijn ook personeel en gedetineerden enthousiast over het hele gebeuren. Het project leeft onder de gedetineerden, zo verklaren Chris en Etienne. Het heeft maandenlang voor een echte schwingung gezorgd in de instelling.

In een tijdsspanne van vijf maanden was het gehele zaakje rond: in augustus begon het idee te rijpen en in december 2016 werden de eerste bomen aangeplant. "Gelukkig zit de tijdsgeest goed voor dergelijke projecten die een alternatief geven aan de landbouwers. Want altijd maar meer van hetzelfde op landbouwvlak werkt toch niet meer in deze tijden", vertelt Chris.

Het beheer van het perceel valt onder het toezicht van Etienne, die al een goed beeld heeft van wat er zal volgen. Het eerste beheer dat zal plaatsvinden op het agroforestry perceel is een maaibeheer aangezien het hier gaat om recent ingezaaide weide met Engels raaigras. Na verloop van tijd zullen ook koeien op het perceel gelaten worden om te grazen. In een eerste fase zal dit slechts voor een korte periode zijn om zo de weide wat te ontzien. In dit alles zullen de gedetineerden een belangrijke rol spelen.

Ook over de exacte inplanting van de individuele bomen, is hard nagedacht. De kerselaars staan steeds in de vier hoeken, de pruimenbomen langs de dreef, en elders staan de appel variëteiten. Dit telkens in groepjes van vier en zodanig geplaatst dat de sterkste bestuivers aan de windzijde staan en de sterkst bestuivingsbehoeftingen windafwaarts.

Detailplan van de boomgaard, zoals opgesteld door Regionaal Landschap Houtland.

Agroforestry als leerschool voor gedetineerden

Binnen het penitentiaire centrum heeft men als doel om de gedetineerden terug klaar te maken om deel uit te maken van de maatschappij. Ze brengen de gedetineerden verschillende aspecten van het landbouwleven bij. Zo worden de gedetineerden opgeleid voor het verzorgen van melkkoeien, worden ze wegwijs gemaakt in de veldwerkzaamheden op het bedrijf, krijgen ze een opleiding in het besturen van de tractor en worden ze opgeleid om hun nieuwste aanwinst 'De boomgaard' te onderhouden.

Dit onderhoud houdt in dat de boomgaard eerst een vormsnoei zal ondergaan en daarna een winter- en zomersnoei. Deze eerste snoeibeurten zouden gebeuren door de mensen van het Regionaal landschap Houtland. In een latere fase zullen de snoeiwerkzaamheden worden overgenomen door de gedetineerden die een opleiding zullen krijgen van externe lesgevers. Om zo een vaardigheid rijker te zijn wanneer ze terug keren naar de maatschappij.

Maar niet enkel het onderhoud is een belangrijk aspect die de gedetineerden zullen opnemen. Ook in de aanleg speelden ze een prominente rol. Ze legden het perceel klaar, maakten de plantgaten en plaatsten de palen. Momenteel zijn ze bezig met het plaatsen van de boomkokers om de bomen te beschermen tegen het vee. In de toekomst zullen de gedetineerden ook worden ingezet voor het oogsten van het fruit.

Enkele beelden van de recente aanplant. Foto links boven: Ir. Etienne De Muelenaere (links) en Directeur Chris De Vidts (midden) doen het project uit de doeken.

Meer info:

Regionaal Landschap Houtland: <http://www.rlhoutland.be/>

De boomgaard in het nieuws:

<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/videozone/programmas/journaal/2.47796?video=1.2840210+>

AGROFORESTRY
VLAANDEREN